

ЕКОНОМІКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 658.152

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА ©

О.Л. ПОЛЬОВА,
доктор економічних наук,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,

А.С. М'ЯРКОВСЬКА,
магістр,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)

Розкрито економічну сутність власного капіталу та його роль і місце у фінансово-господарській діяльності підприємства. Встановлено, що розмір власного капіталу визначає ступінь незалежності та впливу його власників на підприємство, а для кредиторів є показником стійкості підприємства. Чим більший власний капітал і менша кредиторська заборгованість, тим кращі відносини з різними юридичними та фізичними особами. Розглянуто зміни, які відбулися в структурі власного капіталу підприємства. Досліджено ефективність використання власного капіталу за групами економічних показників та їх динаміку на прикладі СВК «Прогрес». Здійснено порівняльний аналіз значень фінансових показників з їх нормативним значенням.

Ключові слова: власний капітал, структура власного капіталу, рентабельність, оцінка ефективності управління власним капіталом, показники ефективності використання власного капіталу.

Рис. 1. Табл. 4. Літ. 5.

Постановка проблеми. В сучасних умовах постає питання вирішення проблем управління власним капіталом як основною фінансовою основою створення і розвитку підприємства будь-якої форми власності та організаційно-правової форми. Власний капітал виступає не тільки основою створення, функціонування підприємства, але й фактором його фінансової стійкості та продовження його господарської діяльності.

Звертаючи увагу на функції власного капіталу можна стверджувати, що його розмір визначає ступінь незалежності та впливу його власників на підприємство, а для кредиторів є показником стійкості підприємства. Чим більший власний капітал і менша кредиторська заборгованість, тим кращі відносини з різними юридичними та фізичними особами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми обліку і аналізу формування та змін власного капіталу завжди були в центрі уваги науковців, що відображено у працях вітчизняних та закордонних вчених-економістів: Т. Гуренко [1], І. Журба [2], Л. Катан [3], Л. Стригуль [5]. Незважаючи на проведені дослідження формування та використання власного капіталу, проблема залишається недостатньо розкритою.

Формулювання цілей статті. Узагальнення теоретичних засад визначення поняття «власний капітал підприємства», особливості його управління та оцінка ефективного використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із необхідних та важливих складових системи фінансового управління підприємством та забезпечення його стабільної фінансово-господарської діяльності є управління власним капіталом. Власний капітал підприємства утворюється за рахунок особистої участі власників у його формуванні. При цьому, створюючи капітал підприємства, власник частково втрачає прямий зв'язок з капіталом, і він фактично стає власним капіталом господарюючого суб'єкта, а не власника. Достатній обсяг власного капіталу підприємства характеризує його платоспроможність та кредитоспроможність, забезпеченість коштами для покриття власних зобов'язань [5]. Згідно Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку «Загальні вимоги до фінансової звітності», власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування всіх його зобов'язань [4].

Нормою для успішної, рентабельної роботи підприємства, його високої конкурентоспроможності на ринку і фінансової стійкості є ситуація, при якій власний капітал становить більшу частину його фінансових ресурсів. Управління власним капіталом пов'язане не тільки із забезпеченням ефективного використання вже накопиченої його частини, але і з формуванням власних фінансових ресурсів, що забезпечують майбутній розвиток підприємства [3].

З 1 січня 2013 року відбулися зміни щодо основних форм фінансової звітності, зокрема власний капітал у балансі відображається у першому розділі пасиву «Власний капітал» і до 2013 року включав у себе такі статті: статутний капітал, пайовий капітал, додатковий вкладений капітал, інший додатковий капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал, вилучений капітал. Зміни, які відбулися у структурі власного капіталу, відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Зміна структури власного капіталу підприємства в бухгалтерському балансі за розділом I «Власний капітал»

До 31.12.2012 р.		З 01.01.2013 р.	
Код рахунка	Назва статті	Код рахунка	Назва статті
40	Статутний капітал	40	Зареєстрований капітал
41	Пайовий капітал	41	Капітал у дооцінках
42	Додатковий вкладений капітал	42	Додатковий капітал
425	Інший додатковий капітал		
43	Резервний капітал	43	Резервний капітал
44	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	44	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)
46	Неоплачений капітал	46	Неоплачений капітал
45	Вилучений капітал	45	Вилучений капітал

Джерело: розроблено автором на основі [1].

Власний капітал виступає одним із найважливіших об'єктів фінансового та управлінського обліку, які є основою інформаційного забезпечення фінансового менеджменту. Він є також об'єктом фінансового аналізу підприємства. Роль показника «власний капітал» для підтримання нормального фінансового стану підприємства настільки значуща, що він отримав законодавче підтвердження в Цивільному кодексі України, зокрема в частині вимог щодо співвідношення статутного капіталу та чистих активів господарських товариств.

Управління власним капіталом пов'язано не тільки з забезпеченням ефективного використання уже накопиченої його частини, але і з формуванням власних фінансових ресурсів, забезпечуючи подальший розвиток підприємства.

Одним із найважливіших завдань у системі управління власним капіталом є підвищення ефективності його використання [2]. Оцінювання ефективності управління власним капіталом підприємства являє собою процес дослідження основних результативних показників ефективності його функціонування на підприємстві з метою виявлення резервів подальшого підвищення цієї ефективності. Перш за все, доцільно проаналізувати динаміку структури кожної складової власного капіталу окремо на прикладі СВК «Прогрес» (табл. 2).

Таблиця 2

Структура та динаміка власного капіталу СВК «Прогрес»

Стаття пасиву	Рік						Темп приросту	
	2013 р.		2014 р.		2015 р.		2014/ 2013рр., %	2015/ 2014рр., %
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%		
Зареєстрований капітал	772	2,22	772	1,98	802	1,62	-	3,89
Резервний капітал	-	-	-	-	3670	7,42	-	-
Додатковий капітал	1425	4,09	1425	3,66	33834	68,38	-	2274,31
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	32607	93,69	36696	94,35	11175	22,58	12,54	-69,55
Всього власний капітал	34804	100	38893	100	49481	100	11,75	27,22

Джерело: розраховано автором

Розраховані дані вказують на те, що за досліджуваний період розмір власного капіталу СВК «Прогрес» свідчить про зростання у динаміці. Зміни відбулись в зареєстрованому капіталі, його розмір станом на 2015 р. збільшився на 3,89 % за рахунок збільшення додаткового капіталу підприємства. Щодо нерозподіленого прибутку (непокритого збитку), то його значення протягом аналізованого періоду зменшилось на 57,01 %. Зважаючи на зменшення рівня нерозподіленого прибутку, стає зрозумілою актуальність ефективного управління власним капіталом, оскільки саме за рахунок цієї складової відбувається збільшення власного капіталу та розширення обсягів господарської діяльності.

В системі дослідження ефективності використання власного капіталу найбільше розповсюдження отримали наступні групи:

- показники фінансової стійкості, які характеризують аналіз фінансової стійкості підприємства дозволяє оцінити ступінь стабільності його фінансового розвитку та рівень фінансових ризиків, що створюють загрозу його банкрутства;

- показники ліквідності та платоспроможності підприємства - за допомогою них аналізують достатність поточних (оборотних) активів для погашення поточних зобов'язань – короткострокової кредиторської заборгованості;

- показники ділової активності - це коефіцієнти оцінки оборотності власного капіталу, які характеризують наскільки швидко капітал в цілому та окремі його елементи, що використовуються підприємством, обертаються в процесі його господарської діяльності.

Отже, насамперед, доцільно провести аналіз рентабельності власного капіталу СВК «Прогрес», як показника, що найбільш точно відображає ефективність використання власного капіталу (табл. 3).

Таблиця 3

Аналіз рентабельності власного капіталу СВК «Прогрес»

Показник	Рік			Відхилення 2015 р. від 2013 р., (+/-)
	2013	2014	2015	
Власний капітал, тис. грн	34804	38893	49481	14677
Чистий прибуток, тис. грн	4089	11091	17719	13630
Валовий прибуток, тис. грн	3183	9854	14754	11391
Рентабельність власного капіталу (за чистим прибутком), %	12	28	36	24
Рентабельність власного капіталу (за валовим прибутком), %	9	25	30	21

Проаналізувавши рентабельність власного капіталу СВК «Прогрес» можна зробити висновок, що протягом аналізованого періоду дане підприємство не мало збитків, тобто власний капітал підприємства кожного року приносив йому дохід. Динаміку росту показника рентабельності власного капіталу підприємства подано на рис. 1.

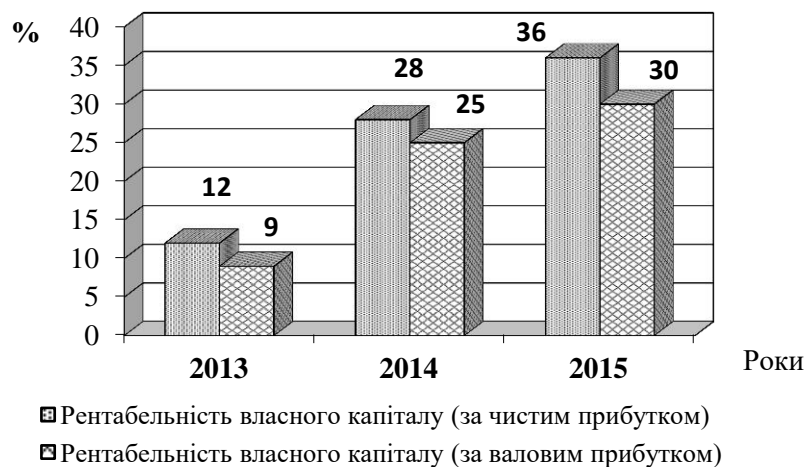

Рис. 1. Динаміка рентабельності власного капіталу СВК «Прогрес» у 2013-2015 рр.

Рентабельність власного капіталу засвідчує ефективне використання власного капіталу, можливість його примноження. Вона забезпечується отриманням чистого прибутку в результаті господарської діяльності. Власний капітал слід вважати ефективно використаним, якщо рівень рентабельності становить більше 5 % до обороту, що наявне у СВК «Прогрес» на протязі трьох останніх років.

Ефективний механізм управління власним капіталом підприємства дозволяє в повному обсязі реалізувати поставлені цілі і завдання, що сприяє результативному здійсненню функцій цього управління.

Аналіз показників ефективності використання власного капіталу СВК «Прогрес» наведений в табл. 4.

Таблиця 4

**Аналіз показників ефективності використання власного капіталу
СВК «Прогрес»**

Показник	Роки			Відхилення 2015 р. від 2013 р., (+/-)
	2013	2014	2015	
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,97	0,97	0,95	-0,02
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,92	0,92	0,92	-
Коефіцієнт фінансової залежності	0,08	0,08	0,08	-
Коефіцієнт фінансової стабільності	5,98	11,67	11,59	5,61
Коефіцієнт фінансового ризику	0,17	0,08	0,08	-0,09
Індекс постійного активу	0,44	0,49	0,56	0,12
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,76	1,03	1,02	0,26
Період обороту власного капіталу, днів	473,68	349,51	352,94	-120,74
Період окупності власного капіталу, років	8,5	3,5	2,8	-5,7
Рентабельність власного капіталу за моделлю Du Pont, в тому числі:				
рентабельність продаж, %	0,11	0,28	0,35	0,24
коефіцієнт оборотності активів	0,70	0,94	0,93	0,23
фінансовий важіль	1,08	1,08	1,09	0,01

Розраховані дані у таблиці 4 вказують на те, що за період, який аналізується, СВК «Прогрес» залишається прибутковим, так як коефіцієнт фінансової незалежності та коефіцієнт фінансової залежності не зазнали змін і становлять 0,92 та 0,08, відповідно. Спостерігається зменшення коефіцієнта фінансового ризику на 0,09, що означає у скільки разів сума залученого капіталу перевищує суму власного капіталу. Протягом 2015 року кожна складова власного капіталу СВК «Прогрес» приймала участь у господарському процесі підприємства 1,02 разів. При цьому тривалість одного обороту складає 352,94 днів, що менше на 120,74 днів, порівняно із 2013 р., і така тенденція визначається як позитивна. Рентабельність власного капіталу за моделлю Du Pont має тенденцію до збільшення, що означає ефективне використання власного капіталу СВК «Прогрес». Фінансовий важіль, протягом періоду, зріс на 0,01 і в 2015 р. становить 0,09, що свідчить про збільшення фінансової активності підприємства із залучення позикових коштів.

Отже, визначивши рівень та динаміку досліджуваних показників ефективності використання власного капіталу СВК «Прогрес» протягом 2013-2015 рр., можна зазначити, що підприємство здійснює ефективне управління власним капіталом, яке підтверджується у відповідності значень даних показників нормативним значенням.

Висновки. Головним завданням успішного розвитку підприємства виступає ефективне управління його капіталом, за умови обґрунтування оптимальної величини власного капіталу відповідно до його обсягу, структури і змісту виробничої діяльності, вибір раціонального способу нарощування, урахування вартості і ризиків забезпечує стійке зростання ринкової вартості підприємства. Застосування ефективної системи управління власним капіталом дозволить підприємствам покращити своє фінансове становище та отримати запланований прибуток.

Список використаних джерел

1. Гуренко Т.О. Сучасний погляд на власний капітал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nubip.edu.ua/sites/default/files/Гуренко%20Т.О_СУЧАСНИЙ%20ПОГЛЯД%20НА%20ВЛАСНИЙ%20КАПІТАЛ.pdf. – 22.10.2013. – Назва з екрана.
2. Журба І.А. Управління власним капіталом підприємства/І.А. Журба// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/27990/1/Zhurba.pdf>.
3. Катан Л.І. Фінансові ресурси підприємства та особливості їх формування/ Л.І. Катан// Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету.-2014.-№6.-С.38-44.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс] : наказ: затв. Міністерством фінансів України 07.02.2013 №73, зареєстровано в Мінвстерстві юстиції України 28.02.2013р. за №336/22868.- Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Стригуль Л.С. Особливості формування та обліку власного капіталу на підприємствах ізних організаційно-правових форм/ Л.С. Стригаль, К.О. Панчеха// Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва.-2014.№65.-С.12-17.

Список використаних джерел у транслітерації / References

1. Hurenko T.O. Suchasnyi pohliad na vlasnyi kapital [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://nubip.edu.ua/sites/default/files/Hurenko%20T.O_SUCHASNYI%20POHLIAD%20NA%20VLASNYI%20KAPITAL.pdf. – 22.10.2013. – Nazva z ekrana.
2. Zhurba I.A. Upravlinnia vlasnym kapitalom pidpriemstva/I.A. Zhurba// [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/27990/1/Zhurba.pdf>.
3. Katan L.I. Finansovi resursy pidpriemstva ta osoblyvosti yikh formuvannia/ L.I. Katan// Visnyk Dniprpetrovskoho derzhavnoho ahrarno-ekonomichnoho universytetu.-2014.-№6.-S.38-44.

4. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 1 «Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti» [Elektronnyi resurs] : nakaz: zatv. Ministerstvom finansiv Ukrainy 07.02.2013 №73, zareiestrovano v Ministerstvi yustytzii Ukrainy 28.02.2013r. za №336/22868.- Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>.

5. Stryhul L.S. Osoblyvosti formuvannia ta obliku vlasnoho kapitalu na pidpriemstvakh iznykh orhanizatsiino-pravovykh form/ L.S. stryhal, K.O. panchekha// Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «KhPI». Seriia: Tekhnichniy prohres ta efektyvnist vyrobnytstva.-2014.№65.-S.12-17.

**ANNOTATION
EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF ENTERPRISE EQUITY
MANAGEMENT**

*POLYOVA Olena,
Doctor of Economic Sciences,
Associate Professor, Department of Finance, Banking and Insurance*

*MYARKOVSKA Angela,
Master,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)*

The economic essence of equity and its role and place in the financial and business enterprises are given. It is established that the equity determines the degree of independence and its impact on the enterprise's owners and it is an indicator of viability for creditors. The more equity and less accounts payable, the better relationships with various corporations and individuals. The changes that occurred in the equity structure of the company are considered. The efficiency of using equity for the group of economic indicators and their dynamics on the example of VCA "Progress" is examined. The comparative analysis of performance data values with their normative value is carried out.

Keywords: equity, equity structure, profitability, evaluation of the effectiveness of management equity, efficiency indicators of equity.

Fig. 1. Tabl. 4. Lit. 5.

**АННОТАЦИЯ
ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ СОБСТВЕННЫМ
КАПИТАЛОМ ПРЕДПРИЯТИЯ**

*ПОЛЕВАЯ Елена Леонидовна,
доктор экономических наук,
доцент кафедры финансов, банковского дела
и страхования,*

*МЯРКОВСКАЯ Анжела Сергеевна,
магистр,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)*

Раскрыта экономическая сущность собственного капитала и его роль и место в финансово-хозяйственной деятельности предприятия. Установлено, что размер собственного капитала определяет степень независимости и влияния его

владельцев на предприятие, а для кредиторов является показателем устойчивости предприятия. Чем больше собственный капитал и меньше кредиторская задолженность, тем лучше отношения с различными юридическими и физическими лицами. Рассмотрены изменения, которые произошли в структуре собственного капитала предприятия. Исследована эффективность использования собственного капитала по группам экономических показателей и их динамику на примере СПК «Прогресс». Осуществлен сравнительный анализ значений данных показателей с их нормативным значением.

Ключевые слова: собственный капитал, структура собственного капитала, рентабельность, оценка эффективности управления собственным капиталом, показатели эффективности использования собственного капитала.

Рис. 1. Табл. 4. Лит. 5.

Інформація про авторів

ПОЛЬОВА Олена Леонідівна - доктор економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3. elenapolevaja33@rambler.ru)

М'ЯРКОВСЬКА Анжела Сергіївна - магістр, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3. myarkovskaya94@mail.ru)

POLYOVA Olena - Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Finance, Banking and Insurance, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna str., e-mail: elenapolevaja33@rambler.ru).

MYARKOVSKA Angela - master, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna str., e-mail: myarkovskaya94@mail.ru)

ПОЛЕВАЯ Елена Леонидовна - доктор экономических наук, доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3 elenapolevaja33@rambler.ru)

МЯРКОВСКАЯ Анжела Сергеевна - магистр, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3 myarkovskaya94@mail.ru)

